

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Riigiteaduste instituut

Siim Lassmann

Avaliku sektori valimiskäitumine Eestis

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Mihkel Solvak, PhD

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Siim Lassmann

.....

/töö autori nimi/

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Valimiskäitumine ning kuidas avalikus sektoris töötamine seda mõjutab.....	6
2. Andmed ja metoodika	10
2.1 Sõltuvad tunnused.....	10
2.1.1 Poliitiline ideoloogia.....	10
2.1.2 Valimistel osalemine.....	11
2.1.3 Hääletamiskäitumine.....	11
2.2 Sõltumatud tunnused.....	12
2.2.1 Avalikus sektoris töötamine.....	12
2.2.2 Vanus	13
2.2.3 Haridustase.....	13
2.2.4 Leibkonna sissetulek	14
3. Ülevaade andmetest	15
4. Andmete regressioonanalüüs	21
Kokkuvõte.....	25
Kasutatud kirjandus	26
Summary	288

Sissejuhatus

Demokraatlikes ühiskondades on suuremate reformide tegemine üldjuhul pigem keeruline. Huvigrupid põrkuvad ning suuri muudatusi on ilma asjassepuutuvate huvigruppide hääleka vastuseisuta raske läbi suruda. Üheks nendest suurtest huvigruppidest, mis vahest pole ehk siiski kõige homogeensem, on avalik sektor. Tänapäeva arenenud demokraatiaga riikides on avalikul sektoril ühiskonna igapäevaelus ja arengus üha suurem ja laiahaardelisem roll. Koos laienevate ülesannetega on kasvanud ka avaliku sektori töötajate arv.

Ideaalses maailmas võiksid avaliku sektori töötajad olla poliitilistes vaadetes oma positsioonist sõltumatud ning 100% keskendunud oma tööülesannete täitmisele, olgu selleks siis järjekordse riigihanke ette valmistamine, arengukava koostamine, laste harimine või inimeste ravimine. Ideaalset maailma aga ei eksisteeri ning riigi palgal olevad inimesed jäävad inimesteks koos kõigi oma heade ja halbade külgedega. Ehkki avalikus sektoris töötavatel riigiametnikelt ei nõuta otseselt mingit konkreetset erakondlikku kuuluvust ega ka maailmavaadet, moodustavad nad üheskoos siiski konkreetsete ühiste huvidega grupi, kellel võiksid just oma töökoha ja selle arengu ning püsijäämise koht pealt olla sarnased ootused.

Kui avaliku sektori töötajatel on oma tuleviku osas mingi ühine visioon ja arusaam, siis sellel võivad olla demokraatliku riigi arengule märkimisväärsed mõjud. Pole ühtegi teist nii suurt ühiskonnagruppi, kes oleks sama tugevalt seotud riigi poliitilise juhtkonna otsustega. Maksupoliitika võib küll korruga mõjutada veelgi rohkemaid inimesi, kuid see pole siiski päris sama, sest sealt tulevad mõjud on nii mitmeski mõttes vähemalt tavalise palgatöötaja jaoks kaudsed. Avalikus sektoris töötavad inimesed sõltuvad aga sõna otseses mõttes riigi valitsejate tahtest. Kui valitsema pääsenud erakonnad otsustavad riigisektorit tugevalt koomale tõmmata või näiteks läbi haldusreformi riigi ülalpidamist märkimisväärselt efektiivsemaks muuta, kannatavad esimesena justnimelt need avaliku sektori töötajad, keda ähvardab oht töökohast ilma jääda.

Siit tuleb ka demokraatlikule ja vabade valimistega riigile oht, et avaliku sektori töötajad asuvad hääletama nii, et nende sissetulek ja töökoha tulevik oleksid võimalikult kindlad. Eeldades, et avaliku sektori töötajad tõepoolest niimoodi käituvad, ei jää ka erakondadel ja poliitikutel muud üle, kui avaliku sektori reformiplaanid sahtlisse peita või asuda isegi vastupidises suunas tööle – lubada enne valimisi riigi kohustuste märkimisväärselt

suurendamist eesmärgiga hoida avaliku sektori töötajad õnnelikuna ning võita niimoodi nende hääled. Lisaks puhtalt omakasule mõtlemisele võivad avaliku sektori töötajad seelses keskkonnas hakata riigist üha positiivsemalt mõtlema, isegi kui selleks mingi hetk enam põhjust pole. On võimalik, et seal töötavad inimesed harjuvad ära, et kõik probleemid lahendab riik ning asuvadki oma töö juures välja kujunenud maailmavaadet ellu viima.

Eestis ongi avalik sektor ja seal töötavate inimeste hulk just viimasel ajal tähelepanu alla sattunud. Juba enne viimaseid, 2015. aasta Riigikogu valimisi leidis siin-seal meedias arvamusartikleid, kus toodi probleemiks Eesti avaliku sektori suurus. Ettevõtja Raivo Vare kirjutas juba 2013. aasta lõpus, et „ehkki viimastel aastatel ei ole avaliku sektori töötajate arvus suuri muudatusi toimunud, on meie sektor Eesti-suguse riigi jaoks suurevõitu.“ (Vare, 2013) 2014. aasta detsembris Eesti Koostöö Kogu Riigipidamise kavas (2014) tuuakse üheks riigihalduse probleemiks avalikus sektori töötajate arvu, sest „pea iga viies tööealine elanik töötab valitsussektori asutuses.“

Eesti avalikus sektoris töötas 2012. aastal Statistikaameti andmebaasi (2015a) andmetel 26,3 protsenti töötajatest ehk 156 000 inimest. Sellele eelnenud 2011. aasta Riigikogu valimistel oli hääletamisõigus Vabariigi Valimiskomisjoni andmetel 913 346 inimesel, seega moodustasid avaliku sektori töötajad valijate koguarvust 17,1 protsenti. Niivõrd suurel ühiskonnagrupil, eeldades, et nad hääletavad ühiselt ja ühiseid huve silmas pidades, on valimistel märkimisväärne jõud. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk ongi uurida, kas avaliku sektori töötajatel, ehk 17 protsendil hääletajatest, on ühised huvid ja kalduvused hääletada teatud erakondade ja erakonnatüüpide poolt või vastu.

Töö põhineb Euroopa Sotsiaaluuringu (ESS) 6. vooru (2014) küsitlustulemustel, mis uurivad 2011. aasta märtsis toimunud Riigikogu valimisi. ESS-i kuuenda vooru küsitlustulemustele põhinedes on eesmärk uurida kas avaliku ja erasektori valimiskäitumise vahel on mingeid erinevusi ning kui on, siis mis seda põhjustavad.

Töö teoreetilises osas annan ülevaate olemasolevatest avaliku sektori valimiskäitumist mõjutavatest mudelitest ning senistest uuringutest teistes Lääne riikides. Sellele järgneva regressioonianalüüsiga püüan selgitata, kas teiste riikide kogemus on kohandatav ka Eestile ning millisel määral. Lõpptulemusena tahan teada saada, kas avalikus sektoris töötamine mõjutab kuidagi seal töötavate inimeste valimiskäitumist.

1. Valimiskäitumine ning kuidas avalikus sektoris töötamine seda mõjutab

Inimeste sotsiaalsed valimiskäitumist ühiskonnas uurinud Jocelyn A. J. Evans koondab valimisi mõjutavad faktorid nelja suurde gruppi:

1. sotsiaalne keskkond, kus inimesed üles kasvavad ja oma kogemusi omandavad, kujundab nende arusaama maailmast, annab neile väärtushinnangud, uskumused ja spetsiifilise arusaama maailmast. Nende väärtuste ja hinnangute põhjal kujunevad välja ka inimeste poliitilised eelistused. (Evans 2003, lk 43);
2. inimesed kuuluvad erinevatesse sotsiaalsetesse gruppidesse, näiteks vanus, sugu, religioon, elukutse, haridustase jpm. Erinevates gruppides kogevad inimesed enda ümber toimuvat isemoodi. (Evans 2003, lk 43) Nendes gruppides kogetu moodustab ühe osa inimese sotsiaalsest keskkonnast, sotsiaalsest elukogemusest, mis ajapikku kujundavad inimeste väärtusi vastavaks tema grupi väärtustega. Lisaks kõigele muule tähendab see ka seda, et inimeste poliitilised vaated muutuvad sarnaseks sotsiaalsele grupile, kuhu ta kuulub;
3. kuna erakondadel puudub ressurss läheneda igale inimesele eraldi, kasutatakse nende eelpool mainitud sotsiaalsete gruppide ühiseid jooni, et leida endale piiratud ressursside abil võimalikult palju toetajaid. (Evans 2003, lk 43);
4. et erakonnad osalevad mõnes mõttes nullsummamängus, kus piiratud ressursside ja ideede/maailmavaadetega võideldakse häälte eest. Erakonnad valivad seetõttu suuremad sotsiaalsed grupid, keda nad toetavad ja peavad paratamatult vastanduma neile mittesobiva maailmavaatega inimestele. (Evans 2003, lk 43)

Evansi arusaama kohaselt kujundab inimeste valimiskäitumist seega nende sotsiaalne taust ja nende sotsiaalsed kogemused elus. Sarnase taustaga inimesed kujundavad ajapikku välja sarnase maailmavaate ning lõpuks ka valimiskäitumise ning kuna erakonnad iga üksiku inimese ja iga üksiku soovi eest võitlema hakata ei saa, siis keskenduvadki erakonnad suuremate, tähtsamate ja olulisemate sotsiaalsete gruppide huvide rahuldamisele.

Sotsiaalse valimiskäitumise mudelile lisandub psühholoogilise valimiskäitumise mudel. Psühholoogilise valimiskäitumise mudeli järgi valivad inimesed oma sotsiaalsest taustast, perekonnast, sõprusringkonnast, väärtushinnangutest tulenevalt erakonna, mida pooldada ja asuvad siis seda vähemal või rohkemal määral toetama, kusjuures inimene loob oma

erakonnaga emotsionaalse sideme ja hakkab konkreetse erakonna toetamist kasutama osana enda identiteedist, mõnes sarnaselt religioossele kuuluvusele (Antunes 2010, lk 154). Selle mudeli järgi saab inimese valimiskäitumine taas alguse tema sotsiaalsest taustast, peamiselt küll perekonna arvamustest, kuid ka tema ülejäänud tutvusringkonnast. Kusjuures võib eeldada, et kui inimene on mingi poliitilise maailmavaate muutnud osaks oma identiteedist, siis otsib ta ka edasises elus suhtlemiseks ja ka töötamiseks keskkondi, kust ta leiab eest endaga sarnaselt mõtlemaid inimesi. Illustreeriva näitena võib tuua olukorra, kus näiteks luterlased eelistavad läbi käia pigem teiste luterlastega, selle asemel, et kogu oma vaba aeg veeta õigeusklike seltsis.

Kolmas valimiskäitumise mudel on ratsionaalse valiku mudel, mis võrdleb valijaid otseselt tarbijate/klientidena ning erakondi ettevõtetenä. „Mudeli eeldus on lihtne: kui ratsionaalne valiku presumptsioonid suudavad seletada turu toimimist, suudavad nad seletada ka poliitilist käitumist (Antunes 2010, lk 157).“ Ratsionaalse valiku mudeli järgi hääletavad inimesed seega nende poolt, kes pakub neile endale suurimat kasu. Siin tekib muidugi küsimus, kas ratsionaalse valiku teooria suudab turgu kontrollida ja veel enam kas see suudab kontrollida ka inimeste valimiskäitumist. Dixit ja Londregan vaidlevad omalt poolt, et valijaid ei hääleta vaid enda huvidest lähtuvalt, kuid peavad vähemalt mingil määral silmas ka üldist hüve. Samamoodi on inimlikud ka poliitikud, kes suures plaanis soovivad riigi arengu jaoks pigem head teha, isegi kui see lühikeses perspektiivis neile probleeme võib valmistada. (Dixit, Londregan 1998, lk 499).

Tulles nüüd avaliku sektori juurde, siis saab kõiki neid kolme valimiskäitumise mudelit kohandada ka konkreetset avaliku sektori valimiskäitumise seletamiseks. Sotsiaalse valimiskäitumise mudeli järgi ühtlustuvad ühte või sarnasesse sotsiaalsesse gruppi kuuluvate inimeste eelistused ja maailmavaade selle grupi omadega. Ehk kui inimene töötab avalikus sektoris, võtab ta omaks seal juba ees olevad arvamused ja maailmavaated, sealhulgas ka poliitilise positsiooni. Psühholoogilise valimiskäitumise mudeli järgi on inimesel küll juba eelnevalt mingi arusaam ja kuuluvustunne olemas, tulgu see siis näiteks perekonnalt, kuid just see tõukabki teda avalikku sektorisse tööle minema, sest ta leiab sealt eest inimesed, kes on temaga sarnased ja ta saab niimoodi ennast mugavalt tunda. Ratsionaalse valimisteooria kohaselt asuvad avalikus sektoris töötavad inimesed aktiivselt hääletama nende erakondade poolt, kes maksimeerivad konkreetse valija potentsiaalset tulu, ehk suures plaanis lubavad avaliku sektori kasvu.

Üheks laialt levinud põhjenduseks avaliku sektori ja selle elujõulisuse ja kasvu seletamisel on nii-öelda *Bureau Voting Model* ehk eesti keeles avaliku sektori valimiskäitumise mudel (edaspidi ASVM). Avaliku sektori valimiskäitumise mudel põhineb kolmel eeldusel:

1. avaliku sektori töötajad toetavad erasektori töötajatest rohkem suuremaid riigi kulutusi;
2. avaliku sektori töötajad hääletavad teistest hääleõiguslikest suurema tõenäosusega;
3. avaliku sektori töötajad hääletavad ülejäänud hääleõiguslikest inimestest teistmoodi. (Eeldatavalt nende erakondade poolt, kes lubavad avalikule sektorile suuremat rahastust, töökohtade kasvu). (Garand, Parkhurst ja Seoud 1991, lk 180)

Garandi, Parkhursti ja Seoudi arvates lähevad seega avalikku sektorisse tööle peamiselt inimesed, kes toetavad suuremat riiki ning usuvad, et riik on parim töörist erinevate probleemide lahendamiseks. Koos eeldatavalt suurema usuga riigi võimekusse on just ametnikud ja muud riigitöötajad ka agaramad hääletustel käimas. Kuna riigitöötajate usk riigisektori võimekusse ja olulisusse on eelpool toodud esimese punkti järgi keskmisest suurem, valivad nad valimistel erakondi, kes toetavad avaliku sektori laiendamist ning pigem hoiavad eemale erakondadest, kes lubavad avaliku sektori kulutusi ja sealseid töökohti piirata. Garandi, Parkhursti ja Seoudi (1991, lk 201) sõnul on just ASVM avaliku sektori suurenemise üheks põhjustajaks, sest erakondade valimiskäitumine eelistab vasakpoolsemat ja suuremat riigisektorit toetavat poliitikat, ehkki ASVM-i mõju suurust avaliku sektori suurenemisele nad kvantifitseerida ei suuda. Kuna ASVM-i tulemi ja avaliku sektori suurenemise või vähenemise vahelise seose uurimine eeldaks juba hoopis laiemat lähenemist kogu teemale, siis siinkohal jätan Garandi, Parkhursti ja Seoudi hüpoteesi viimase osa välja ning keskendun ainult sellele, kas ASVM iseenesest omab tähtsust, ehk kas avaliku sektori töötajad hääletavad erasektoris töötavatest inimestest teistmoodi. (Garand, Parkhurst ja Seoud 1991, lk 180)

Garand, Parkhurst ja Seoud analüüsisid oma ASVM-i USA 1982., 1984. ja 1986. aasta valimistulemuste põhjal ja leidsid, et avaliku sektori töötajad suhtusid tõepoolest avalikku sektorisse positiivsemalt ja toetavamalt kui erasektoris töötajad. Samuti käisid avalikus sektoris töötavad inimesed usinamalt valimas, kuid kuna kasutatud andmestik oli avaliku sektori töötajaid suhteliselt vähe, ei leidnud ta piisavalt statistilist tõestust sellele,

et avalikus sektoris töötavate inimeste teistmoodi hääletamine ka reaalselt avaliku sektori suurst oleks mõjutanud. (Garand, Parkhurst ja Seoud 1991, lk 200-202)

Markus Tepe täiendab ASVM-i veelgi, lisades oma analüüsi täpsustava klausli, kus ta toob sisse nii-öelda horisontaalse jaotuse. Nimelt on avalik sektor üldisena võttes äärmiselt suur ning kõik seal töötavad inimesed ei pruugi riiki ja avalikku sektorisse samamoodi suhtuda. Tepe jaotab seetõttu avaliku sektori kolmeks, kus üks grupp koosneb pigem spetsiifiliste tegevustega tegelevatest töötajatest (näiteks haridus- ja meditsiinitöötajad, suhtekorraldajad jt), teise grupi moodustavad keskvalitsuses ja omavalitsustes töötavad inimesed, kelle tööülesanded on administratiivset laadi ning kolmanda grupi moodustavad avalikus sektoris juhtivatel ja täidesaatvatel positsioonidel olevad inimesed. (Tepe 2011, lk 235)

Tepe uuris oma täiendatud ASVM-i 11-s Lääne-Euroopa riigis ning leidis, et avalikus sektoris administratiivset tööd tegevate inimeste valimiskäitumine ei erine erasektoris töötavate inimeste omast. Küll aga hääletavad haridus- ja meditsiinitöötajad ja avalikke teenuseid pakkuvad inimesed erasektoris töötavatest inimestest meelsamini vasakpoolsete ja suuremat riiki toetavate erakondade poolt. Eriti on seda Tepe sõnul tunda heaoluriikides, kus riigi ja riigi pakutavate teenuste roll on keskmisest suurem. Samas leiab ka Tepe, et efekt ei ole väga suur, sest oma hüpoteesi kõigile eeldustele, et haridus- ja meditsiinitöötajad ja avalikke teenuseid pakkuvad inimesed eelistasid suuremat riiki, käisid meelsamini hääletamas ja hääletasid pigem vasakpoolsete erakondade poolt, leidis ta kinnitust vaid kahes riigis uuritud 11-st (Šeitsis ja Rootsis). (Tepe 2011, lk 252-253)

Tepe töö kinnitab ka Rattsø ja Sørenseni (2004, lk 302) uuringut, kus nad leidsid empiirilise tõestuse faktile, et Skandinaaviamaade heaoluriikide avaliku sektori ametiühingutesse koondunud töötajad seisavad tugevalt vastu igasugustele reformikavadele ja eelistavad kui mitte riigi rahakoti suurendamist, siis vähemalt *status quo* säilitamist.

2. Andmed ja metoodika

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada, millised tegurid mõjutavad inimeste valimiskäitumist, pöörates erilist tähelepanu sellele, kas inimesed töötavad avalikus või erasektoris. Analüüsis käsitletavat andmed pärinevad Euroopa Sotsiaaluuringu 6. voorust. Tegu on 2012. aasta septembrist kuni 2013. aasta jaanuarini läbi viidud uuringuga, kus küsitleti kokku 2380 Eestis elavat inimest. Uuring sobib hästi valimiskäitumise analüüsimiseks, sest on tehtud peale 2011. aasta märtsis toimunud Riigikogu valimisi ning Riigikogu valimiste ja küsitluse läbiviimise vahepeal pole olnud teisi valimisi, mis võinuks küsitlustulemusi mõjutada. (2011. augustis toimusid ka Vabariigi Presidendi valimised, kuid seal rahvas ei hääletanud, mistõttu ei oma need siinkohal tähtsust).

Analüüsis kasutatavad sõltuvad tunnused tuletatakse teoreetilisest osast ning nendeks on poliitiline ideoloogia, valimistel osalemine ning hääletamiskäitumine. Sõltumatuteks tunnusteks on eelkõige avalikus sektoris töötamine, kuid parema taustaülevaate saamiseks ning analüüsimeetodi kontrollimiseks on kaasatud ka mitmeid teisi inimeste hääletamiskäitumist ja nende poliitilisel maastikul asetsemist mõjutavaid tegureid, nagu näiteks vanus, haridus, sissetulek ja sugu.

Enamik tunnuseid on parema analüüsi ning täpsemate tulemuste saavutamiseks lihtsustatud, näiteks vanust iseloomustav tunnus on koondatud sarnase suuruse ja ühtlase vanusevahetega gruppidesse ning inimese kuulumine avalikku või erasektoris, mis originaalsete küsitlusandmete järgi hõlmab endas mitmeid erinevaid kategooriaid, on koondatud binaarseks tunnuseks. See teeb multinominaalse logistilise regressioonanalüüsi läbiviimise täpsemaks ja esinduslikumaks. Tunnuste töötlemisest annab täpsema ülevaate iga tunnuse töötlemise kirjeldus.

2.1 Sõltuvad tunnused

2.1.1 Poliitiline ideoloogia

Esimene sõltuv muutuja, millega avaliku sektori valimiskäitumise mudelit testida, on poliitiline ideoloogia. Poliitilist ideoloogiat saab mõõta mitut erinevat moodi. Näiteks on Garand, Parkhurst ja Seoud (1991, lk 185-186) loonud mitmest erinevast näitajast koosneva indeksi, kus on arvestatud inimese enda poliitilise ideoloogia määramist, kuid ka vastuseid konkreetse poliitilise maailmavaatega seotud küsimustele.

Et ESS 6. vooru küsitlus ei paku erinevaid ekstensiivseid küsitlustulemusi inimeste poliitilisel vasak-parem skaalal paiknemise kohta, olen käesolevas uuringus kasutanud sarnaselt Jensenile, Sumile ja Flynnile (2009, lk 715) inimeste endi hinnangut oma paiknemisele vasak-parem skaalal. ESS-is on tegemist 11-punktilise skaalaga, kuid kuna ASVM ei nõua seost vasak-parempoolsuse tasemega, on esinduslikemate andmete saamiseks vasak-parem skaala küsitlusandmed koondatud kahte gruppi: skaalal vasakule kalduvad vastajad (0-4) on koondatud „Vasakpoolsete vaadetega“ gruppi ning tsentris ja paremal pool vastanud (5-10) on koondatud esimesele grupile vastanduvaks „Mittevasakpoolsete vaadetega“ gruppi. Selline lähenemine vähendab ka küsitlemisel tekkinud võimalikke vigu, kus inimene, kes endas kindel pole, paigutab end lihtsalt tsentrisse (skaalal number 5).

2.1.2 Valimistel osalemine

Teiseks sõltuvaks muutujaks on valimistel osalemine. ESS küsitluses on igalt vastajalt küsitud, kas nad osalesid viimastel Riigikogu valimistel 2011. aasta märtsis. Tegemist on konkreetse ja otseselt teemat puudutava küsimusega. Vastustest on eemaldatud tulemused nende isikute kohta, kellel puudus valimisõigus (olid alaealised või puudus Eesti kodakondsus) või kes ei osanud öelda, kas nad osalesid.

2.1.3 Hääletamiskäitumine

Avaliku sektori valimiskäitumise mudeli kolmas sõltuv muutuja on hääletanute valimiskäitumine, kus vaatleme, konkreetsetelt millistele erakondadele inimesed hääli andsid. Selle vaatamiseks tuleb andmestikust kõigepealt välja sorteerida need küsitlusele vastanud, kes keeldusid küsimusele vastamast või ei osanud öelda, millise erakonna poolt nad 2011. aasta Riigikogu valimistel hääletasid. Seejärel peab eemaldama need vastajad, kes ei käinud hääletamas, sest mittehääletajatega pole siin midagi peale hakata. Samuti tuleb andmetest eemaldada need vastanud, kes ei osanud öelda seisukohta oma poliitilisel vasak-parem skaalal paiknemise kohta, kuna hääletamiskäitumine on teooria kohaselt seotud vastajate vasak-parem skaalal paiknemisega.

Küsitluses on vastusevariantidena pakutud kümme erinevat erakonda, kellele lisanduvad üksikkandidaatide poolt hääletanud. Vaatluse alla on võetud vaid 2011. aasta Riigikogu valimistel parlamenti pääsenud erakonnad. Kõik väljajäetud erakonnad olid esiteks väga väikese toetusega, nende poolt hääletas küsitletutest 26 või vähem inimest, mis teeb nende statistilise analüüsi äärmiselt ebatäpseks, ning neil on ka teised probleemid. Väljajäetutest

suurima toetusega Erakond Eestimaa Rohelised (neid toetas 26 vastanut ehk kaks protsenti küsitluse osalenutest) pole valijate poolt klassikalises mõttes vasak-parem skaalal identifitseeritav erakond, mistõttu vasak-parem skaala alusel Roheliste toetuse põhjendamine ei annaks õiget tulemust. Suuruselt järgmine on 24 küsitlusele vastanu ehk 1,9-protsendilise toetusega Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (endine Rahvaliid). 2011. aasta Riigikogu valimistel osales erakond Rahvaliidu nime all, kuid küsitluse toimumise ajaks oli tekkinud juba uute juhtide ja uue imidžiga EKRE, mis võis küsitlusele vastanuid mõjutada. Ülejäänud väikeerakondade (Erakond Eesti Kristlikud Demokraadid, Eesti Iseseisvuspartei ja Eesti Vabaduspartei – Põllumeeste kogu) olid niivõrd väikese toetusega, et nende poolt hääletas küsitlusel osalenutest vaid üks või kaks inimest. Suurim valimist välja jäetud hääletamisel osalenud inimeste grupp on üksikkandidaatide poolt hääletanud inimesed, keda oli kokku 65 ehk 5,1 protsenti hääletanutest. Üksikkandidaate ei saa käesoleva analüüsi kontekstis ühtse grupina vaadata, kuna see grupp koosneb erineva maailmavaate ja poliitilise ambitsiooniga inimestest.

Hääletamiskäitumise analüüsiks jäävad seega alles Eesti Reformierakond (RE), Erakond Isamaa ja Res Publica Liit (IRL), Eesti Keskerakond (KE) ja Sotsiaaldemokraatlik erakond (SDE). Poliitilisel maastikul vasak-parem skaalal paiknevad vasakul pool SDE ja KE ning paremale jäävad IRL ja RE.

2.2 Sõltumatud tunnused

Peamiseks sõltumatuks tunnuseks on analüüsis avalikus sektoris töötamine või mitte töötamine. Lisaks sellele tulevad vaatluse alla kontrollimise eesmärgil ka mitmeid teised muutujad.

2.2.1 Avalikus sektoris töötamine.

ESS-i küsitluses küsiti vastanutelt, millist tüüpi organisatsioonis nad töötavad või viimati töötasid. Vastusevariantides on riigiasutus või kohalik omavalitsus, muu avalik sektor (näiteks haridus, tervishoid), riigi omandis olev ettevõte, eraettevõte, olen ise oma tööandja ja muu. Garand, Parkhurst ja Seoud (1991) ning Jensen, Sum ja Flynn (2009) eristavad ASVM-i juures vaid avalikku ja erasektorit. Sama muutuja saamiseks tuleb koondada riigiasutuses või kohalikus omavalitsuses ning muus avalikus sektoris (näiteks haridus ja tervishoid) töötavad inimesed ühte gruppi nimega avalik sektor. Ülejäänud organisatsioonitüüpides töötavad inimesed klassifitseeruvad erasektori alla. Küsimusi võib tekitada, kumba gruppi peaks määrama riigi omandis oleva ettevõtte

töötajad, kuid kuna need ettevõtted (näiteks Eesti Energia) eksisteerivad suures plaanis klassikalise ettevõtte, mille omanikuks on lihtsalt riik, saavad ka seal töötavad inimesed palka ettevõtte, mitte riigi käest, mistõttu on seal töötavad inimesed oma töökoha mõistes seotud ikkagi vastava ettevõtte, mitte riigiga.

Tepe (2011, lk 239-240) väidab oma analüüsis, et ainult avalik sektor on liiga suur ja liiga laialivalguv muutuja, sest näiteks haridustöötajate ja meditsiinitöötajate töö iseloom ja suhe riigiga erineb võrreldes rohkem avaliku sektori rohkem administratiivsetes üksustes töötavate inimestega. Selle vaatlemiseks tuleb lisaks avaliku ja erasektori valimiskäitumise erisustele analüüsida ka avaliku sektori erinevaid harusid. ESS kuuenda küsitlusvooru andmete põhjal saab seda teha täpselt sama küsimuse põhjal, millega avaliku ja erasektori erinevust uurida. Tuleb ainult alles jätta küsitluses välja toodud avaliku sektori kaks haru: töökohaks riigiasutus või kohalik omavalitsus ja muu avalik sektor (näiteks haridus, tervishoid). Riigiasutuses või kohalikus omavalitsuses töötajad puutuvad suuremal määral kokku administratiivsete ülesannetega ning ülejäänud avalik sektor, sealhulgas ka näiteks haridus ja tervishoid keskenduvad rohkem oma konkreetse teenuse pakkumisele.

2.2.2 Vanus

Vanus on oluline aspekt mida kontrollida inimeste ja sealhulgas ka avaliku sektorite töötajate valimiskäitumise juures. Käesolevas analüüsis peab arvestama, et küsitlus on läbi viidud 2012. aastal, küsitluses hõlmatud Riigikogu valimised toimusid aga 2011. aasta märtsis, mistõttu peab tulemuste esinduslikuks analüüsimiseks eemaldama mitte ainult seaduslikult alaealised, vaid ka 19-aastased inimesed, sest valimiste toimumise ajal olid enamik neist veel alaealised ja hääletamisõigust ei omanud. Inimesed on vanuse järgi jaotatud nelja erinevasse gruppi: 19-35-aastased, 36-50-aastased, 51-65-aastased ning vanemad kui 66 aastased inimesed. Kõigi vanusegruppide suurus kõigub 350 inimese lähedal.

2.2.3 Haridustase

Haridustasemete mõju uurimiseks inimeste valimiskäitumise juures on uurimise alla võetud vastanute haridustasemed, mis on Statistikaameti (2015b) metoodika järgi koondatud Euroopa Sotsiaaluuringu 15-st erinevast tasemest kolme laialt levinud kategooriasse. Esimese taseme haridus hõlmab endas algharidusega inimesi kuni põhihariduse põhjal omandatud kutseharidust. Teise taseme haridus hõlmab endas

üldkeskharidust kuni kutsekeskharidust või kutseõpet keskhariduse baasil. Kolmanda taseme haridus alates keskeri- või tehnikumiharidusest keskhariduse baasil kuni doktoriõppe või sellega võrdustatud hariduseni välja.

Kolm kategooriat, esimese, teise ja kolmanda taseme haridus (mida võib kutsuda ka põhi- kesk-, ja kõrghariduseks, võimaldab esiteks saada tugevamad analüüsitulemused ning teiseks on selle lugemine ja arusaamine lihtsam, kui Euroopa Sotsiaaluuringus kirja pandud 15 erinevat hariduse taset.

2.2.4 Leibkonna sissetulek

Leibkonna sissetuleku mõju hindamiseks valimiskäitumisele on sobilik kasutada ESS-i küsitluse andmestikku, kus on välja toodud sissetulekude detaile. Tugevama statistilise analüüsi tagamiseks olen muutnud detaile loogilises järjekorras kvintilideks.

3. Ülevaade andmetest

Et saada andmestikust ülevaade, alustame kõigepealt kirjeldava statistikaga. 2011. aasta Riigikogu valimistel osales Vabariigi Valimiskomisjoni andmetel 580 264 inimest ehk 63,53% valijatest. ESS 6. vooru küsitlusandmete järgi on valijate seas valimisaktiivsus 69,5 protsenti (vt TABEL 1.), kusjuures 0,6 protsenti vastanutest kas ei teadnud oma osaluse kohta või ei tahtnud seda välja öelda. Tegelikult suurem osalus on seletatav inimeste kalduvusega küsitlustel teatada, et nad käisid valimas, kuigi nad tegelikult seda ei teinud (Jensen, Sum ja Flynn 2009, lk 715). Peale valimistel osalemisele jaatavalt vastates paluti vastajatel teatada, millise erakonna poolt nad hääletasid ning võib eeldada, et need, kes seda tegid, valisid ikkagi erakonna, mis neile kõige rohkem meeldib, mille poolt nad hääletamisel osalemise korral oleks hääletanud, mistõttu pole põhjust karta, et küsitluse tulemused mitte-esinduslikud oleksid.

TABEL 1. Viimastel valimistel hääletamine					
		Vastajate arv	Osakaal	Osakaal mittepuuduvatest väärtustest	Kumulatiivne protsent
Kas hääletasid 2011 Riigikogu valimistel?	Jah	1405	69,1	69,5	69,5
	Ei	617	30,3	30,5	100
	Kokku	2022	99,4	100	
	Ei tea	12	0,6		
Kokku		2034	100		
Allikas: autori koostatud					

Uurides, millistes organisatsioonides töötavad inimesed 2011. aasta Riigikogu valimistel aktiivsemalt osalesid (vt TABEL 2.), tuleb kõigepealt valimist eemaldada need, kes valimas ei käinud. Seejärel need 5,4 protsenti vastanutest, kes kas ei teadnud või ei soostunud avaldama, millises organisatsioonis nad töötasid. Selgub, et valdav enamus hääletanutest töötas erasektoris, kuid avalikus sektoris töötavate inimeste arv on siin tõusnud juba 33,9 % kõigist vastanutest, mis tuleneb suures osas küsitlusele vastanud avaliku sektori töötajate suuremast valimisaktiivsusest.

TABEL 2. Inimese töökoht					
		Vastajate arv	Osakaal	Osakaal mittepuuduvatest väärtustest	Kumulatiivne protsent
Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	Keskvalitsus või kohalik omavalitsus	336	23,9	24,7	24,7
	Muu avalik sektor (näiteks haridus ja tervishoid)	126	9	9,3	33,9
	Erasektor	899	64	66,1	100
	Kokku	1361	96,9	100	
	Ei tea / ei taha vastata	44	3,1		
Kokku		1405	100		
Allikas: autori koostatud					

Võttes valimist maha ka need inimesed, kes ei teadnud või ei tahtnud öelda, millist tüüpi organisatsioonis nad töötasid, tõusis valimistel osalenute osakaal veelgi kõrgemale – 70,4 protsendi peale (vt TABEL 3). Siin võib taas järeldada, et avalikus sektoris töötavad inimesed vastasid esiteks positiivsemalt hääletamisel osalemise kohta ja teiseks olid altimad ka oma töökohta kohta infot andma.

Vaadeldes Riigikogu valimistel osalemist, selgub, et avaliku sektori töötajad võtavad erasektori töötajatest tunduvalt meelsamini osa valimistest. Kui erasektoris töötavatest inimestest käis hääletamas 67,6 protsenti inimestest, siis keskvalitsuse ja omavalitsuse töötajatest käis hääletamas 75,8 protsenti ning ülejäänud avalikus sektori töötajatest koguni 78,3 protsenti. Muu avaliku sektori töötajate valimisaktiivsus oli seega rohkem kui 10% kõrgem erasektoris töötavate inimeste omast. Käesolev tabel vihjab ASVM-i teise eelduse paikapidavusele, ehk avaliku sektori töötajate valimisaktiivsus on erasektori töötajate omast suurem.

TABEL 3. Hääletamine / töökoht						
			Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?			Kokku
			Kesk-valitsus või kohalik oma-valitsus	Muu avalik sektor (näiteks haridus ja tervishoid)	Era-sektor	
Kas hääletasid 2011 Riigikogu valimistel?	Ja	Vastajate arv	336	126	899	1361
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	75,80%	78,30%	67,60%	70,40%
	Ei	Vastajate arv	107	35	431	573
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	24,20%	21,70%	32,40%	29,60%
Kokku		Vastajate arv	443	161	1330	1934
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Allikas: autori koostatud						

Vaadates, kuidas hääletasid avalikus ja erasektoris töötavad inimesed (vt TABEL 4.), tuleb kõigepealt arvesse võtta, et tabelist on välja jäänud need inimesed, kes ei saanud hääletada, kes ei soovinud oma valimisotsust avaldada ja väikeerakondade ja üksikkandidaatide poolt hääletanud. Kõige suurem üllatus antud tabeli juures on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna parem valimistulemus IRL-ist, mis on vastupidine valimiste reaalsete tulemustega. See on taas seletatav sellega, et avaliku sektori töötajad on varmamad küsitlusele vastama ning kuna ASVM-i järgi hääletava avaliku sektori töötajad pigem vasakpoolse maailmavaatega erakondade poolt, ongi SDE toetus küsitlusandmete põhjal IRL-i omast suurem.

TABEL 4. Kelle poolt hääletasid / töökoht							
			Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?			Kokku	
			Keskvalitsu s või kohalik omavalitsus	Muu avalik sektor (näiteks haridus ja tervishoid)	Erasekto r		
Kelle poolt hääletasid 2011. aasta Riigikogu valimistel	IRL	Vastajate arv	46	18	111	175	
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	16,80%	17,10%	14,90%	15,60%	
	KE	Vastajate arv	72	28	220	320	
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	26,40%	26,70%	29,60%	28,50%	
	RE	Vastajate arv	88	35	270	393	
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	32,20%	33,30%	36,30%	35,00%	
	SDE	Vastajate arv	67	24	143	234	
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	24,50%	22,90%	19,20%	20,90%	
	Kokku		Vastajate arv	273	105	744	1122
			% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	100,00%	100,00%	100,00%	100,00 %
Allikas: autori koostatud							

Sama efekt tuleb ka välja, kui vaadata SDE poolt hääletajaid töökoha järgi. SDE poolt hääletajatest on kesk- ja omavalitsuses töötajate seas SDE toetus 5,3 protsenti suurem kui erasektori töötajate seas. Erasektori töötajatest on kõrgem ka ülejäänud avalikus sektoris töötavate SDE toetajate hulk. See on ASVM-i kolmanda eeldusega kooskõlas.

Samamoodi on ASVM-iga kooskõlas Reformierakonna poolt hääletanute väljavõte, kus on selgelt näha, et parempoolse maailmavaatega Reformierakonna toetus on suurem just erasektoris.

ASVM-iga pole aga kooskõlas Keskerakonna suurem toetus erasektorist ning avaliku sektori töötajate IRL-i lembus.

TABEL 5. Ideoloogia / töökoht						
			Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?			Kokku
			Keskvalitsus või kohalik omavalitsus	Muu avalik sektor (näiteks haridus ja tervishoid)	Erasektor	
Paiknemine vasak-paremskaalal	Vasakpoolsete vaadetega	Vastajate arv	72	31	211	314
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	19,20%	21,80%	19,10%	19,30%
	Mittevasakpoolsete vaadetega	Vastajate arv	303	111	896	1310
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	80,80%	78,20%	80,90%	80,70%
Kokku		Vastajate arv	375	142	1107	1624
		% Mis tüüpi organisatsioonis töötasid?	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Allikas: autori koostatud						

Vaadates erinevat tüüpi organisatsioonides töötavate inimeste paiknemist vasak-paremskaalal (TABEL 5.), on näha ASVM-ile ootuspärased tulemused, kuigi need on pigem väikesed. Vasakpoolsete vaadetega inimesi on rohkem muu avaliku sektori, näiteks

haridus- ja tervishoiutöötajate seas. Neid on seal 2,7 protsenti rohkem kui erasektor. Kesk- ja omavalitsuses töötajate seas on vahe vaid 0,1%. Kuna mittevasakpoolsete inimeste alla lähevad lisaks parempoolsete vaadetega inimestele ka tsentristid, on neid vasakpoolsete vaadetega inimestest tunduvalt rohkem.

4. Andmete regressioonanalüüs

Avaliku sektori valimiskäitumise mudel ennustab peamiselt kolme asja. Esiteks, et riigi palgal olevad inimesed on võrreldes ülejäänud inimestega vasakpoolsema maailmavaatega, teiseks, et avalikus sektoris töötavad inimesed osalevad (parlamendi)valimistel suurema tõenäosusega kui erasektoris töötavad inimesed ning kolmandaks, et avalikus sektoris töötavad inimesed hääletavad suurema tõenäosusega vasakpoolsema maailmavaatega parteide ja inimeste poolt.

Analüüsides, kas avalikku või erasektoris kuulumine mõjutab inimeste eelistusi poliitilisel vasak-parem skaalal, on TABEL 6.-s näha, et statistiliselt olulist mõju inimeste vasak-parempoolsusele see ei oma. TABEL 5. näitas küll, et muus avalikus sektoris, ehk haridus- ja meditsiinitöötajate ning muude riiklike teenuste pakkujate seas on rohkem vasakpoolse maailmavaatega inimesi kui erasektoris ja keskvalitsuse ning kohalikes omavalitsuses töötavate inimeste seas. See erinevus on aga väike ning regressioonanalüüs selle põhjal järeldusi teha ei võimalda. Samuti puudub inimeste vasakpoolsusel seos nende leibkonna sissetuleku, vanuse, soo ja haridusastmega.

TABEL 6. Poliitilise maailmavaate regressioonanalüüs

Vasak-parem skaalal paiknemine ^a		B	Standard-hälve	Olulisustõenäosus	Exp(B)
Vasakpoolsete vaadetega	Leibkonna sissetulek	-,076	,069	,271	,927
	Vanus	,046	,084	,581	1,047
	Mees	,181	,168	,281	1,199
	Keskharidusega	-,214	,225	,342	,807
	Kõrgharidusega	-,094	,255	,714	,911
	Töötab kesk- või kohalikus omavalitsuses	-,077	,197	,697	,926
	Töötab muus avalikus sektoris (näiteks haridus või tervishoid)	,194	,266	,466	1,214
a. Referentskategooria: Mittevasakpoolse vaadetega (tsentristi ja parempoolsed).					
Allikas: autori koostatud					

Vaadeldes ASVM teist eeldust, et avaliku sektori töötajad käivad aktiivsemalt valimas, näitas TABEL 3. selgelt, et avalikus sektoris töötavad inimesed käisid erasektoris töötavatest inimestest aktiivsemalt valimas. Seda tegid nii kesk- ja omavalitsustest töötavad inimesed kui ka ülejäänud avaliku sektori töötajad. Regressioonanalüüsi tulemusel selgub, et seda ei põhjusta mitte niivõrd inimeste töökoht, vaid teised faktorid. Kõige suuremat rolli mängib inimeste valima minemise juures haridus, valimisaktiivsust mõjutavad positiivselt ka leibkonna sissetulekud ja inimeste vanus. Naised käivad meestest tihedamini hääletamas.

TABEL 7. Valimistel hääletamise regressioonanalüüs

Kas hääletasid 2011. aasta Riigikogu valimistel? ^a		B	Standard-hälve	Olulisustõenäosus	Exp(B)
Jah	Leibkonna sissetulek	,220	,053	,000	1,246
	Vanus	,281	,065	,000	1,325
	Mees	-,353	,132	,008	,703
	Keskharidusega	,493	,157	,002	1,638
	Kõrgharidusega	1,130	,206	,000	3,097
	Vasakpoolsete vaadetega	-,237	,154	,122	,789
	Töötab kesk- või kohalikus omavalitsuses	,261	,166	,116	1,298
	Töötab muus avalikus sektoris (näiteks haridus või tervishoid)	,198	,254	,435	1,219
	Töötab muus avalikus sektoris (näiteks haridus või tervishoid)	,198	,254	,435	1,219
a. Referentskategooria: Ei.					
Allikas: autori koostatud					

Avaliku sektori valimiskäitumise mudeli kõige olulisem ja põhjanevam eeldus on, et avalikus sektoris töötavad inimesed hääletavad erasektoris töötavatest inimestest teistmoodi, eeldavalt endale kasulikult, ehk siis nende erakondade poolt, kes lubada suuremat riiki ja seeläbi ka rohkem kindlust avaliku sektori töökohtade säilimisse. Siin

näitas TABEL 4., et näiteks Sotsiaaldemokraatliku erakonna hääletajad töötavad suurema tõenäosusega avalikus sektoris kui erasektoris. Regressioonanalüüsi tulemusel selgus aga taas, et seda nähtust põhjustavad muud asjaolud ning töökoht avalikus sektoris pole see, mis põhjustaks inimeste teistsuguseid valimiseelistusi. Kui võtta arvesse ka teised sõltumatud muutujad, selgub, et ühegi erakonna pooldajaid ei saa otsida nende kuuluvuse riigi alluvuses töötamise järgi.

Küll aga selgub, et vasakpoolsete vaadetega inimesed hääletavad suurema tõenäosusega pigem Sotsiaaldemokraatliku Erakonna või Keskerakonna poolt kui Reformierakonna poolt. IRL-i valimise puhul inimeste vasakpoolsus võrreldes Reformierakonnaga erisust ei too. Selgub veel see, et vanemad inimesed hääletavad suurema tõenäosusega Keskerakonna poolt ning kõrgharidusega inimesed hääletavad pigem Sotsiaaldemokraatide ja IRL kui Reformi ja keskerakonna poolt.

TABEL 8. Valimiskäitumise regressioonanalüüs

Kelle poolt hääletasid 2011. aasta Riigikogu valimistel? ^a		B	Standard-hälve	Olulisustõenäosus	Exp(B)
IRL	Leibkonna sissetulek	-,075	,091	,414	,928
	Vanus	,048	,106	,651	1,049
	Vasakpoolsete vaadetega	,295	,386	,444	1,344
	Mees	,155	,214	,470	1,167
	Keskharidusega	,227	,326	,486	1,255
	Kõrgharidusega	,938	,352	,008	2,554
	Töötab kesk- või kohalikus omavalitsuses	,217	,246	,377	1,242
	Töötab muus avalikus sektoris (näiteks haridus või tervishoid)	,099	,337	,769	1,104

Jätkub...

Jätkub...

KE	Leibkonna sissetulek	-,304	,081	,000	,738
	Vanus	,291	,099	,003	1,338
	Vasakpoolsete vaadetega	2,122	,280	,000	8,347
	Mees	,166	,197	,400	1,180
	Keskharidusega	,020	,257	,939	1,020
	Kõrgharidusega	,263	,299	,379	1,301
	Töötab kesk- või kohalikus omavalitsuses	-,241	,235	,304	,786
	Töötab muus avalikus sektoris (näiteks haridus või tervishoid)	-,133	,325	,683	,876
SDE	Leibkonna sissetulek	-,128	,082	,119	,880
	Vanus	,165	,099	,096	1,180
	Vasakpoolsete vaadetega	1,749	,289	,000	5,748
	Mees	-,193	,202	,339	,824
	Keskharidusega	1,107	,329	,001	3,026
	Kõrgharidusega	1,352	,359	,000	3,866
	Töötab kesk- või kohalikus omavalitsuses	,158	,229	,491	1,171
	Töötab muus avalikus sektoris (näiteks haridus või tervishoid)	-,101	,320	,752	,904
a. Referentskategooria: RE.					
Allikas: autori koostatud					

Kokkuvõte

Avalikus sektoris töötavad inimesed moodustavad Eestis töötavatest inimestest 26,3 protsenti ja parlamendivalimistel hääleõiguslikest kodanikest 17,1 protsenti. Arvestades, et avaliku sektori töötajad moodustavad niivõrd suure osa Eesti ühiskonnast, on selle grupi käes potentsiaalselt äärmiselt suur võim ja oht hakata valimisi oma huvidest lähtuvalt domineerima. Ühelt poolt on tänapäeva ühiskonnas küll üsna utoopiline arvata, et kõik avaliku sektori töötajad võiksid järsku ühtemoodi hääletama hakata, kuid näiteks Markus Tepe on teiste seas Rootsi ja Šveitsi valimistulemusi uurides jõudnud tulemusele, et mõnes kohas võib avaliku sektori valimiskäitumine tõepoolest erineda ülejäänud ühiskonna tahtmistest ja soovidest.

Uurides põhjalikult Euroopa Sotsiaaluuring andmeid jõudsin oma analüüsi kontrollimise käigus mitmete juba teada ja tuntud järeldusteni, näiteks et vanemad inimesed hääletavad suurema tõenäosusega Keskerakonna kui teiste erakondade poolt ning vasakpoolsete vaadetega inimesed hääletavad tõenäolisemalt Sotsiaaldemokraatide ja Keskerakonna poolt kui Reformierakonna ja IRL poolt.

Selgus ka, et üks avaliku sektori valimiskäitumise mudeli printsiipidest, nimelt see, et avalikus sektoris töötavad inimesed lähevad erasektoris töötavatest inimestest suurema tõenäosusega valima, leidis kinnitust. Samas aga ei saa avalikus sektoris töötamist siduda inimeste paiknemisega ideoloogilisel vasak-parem skaalal ning kuigi avalikus sektoris töötavate inimeste seas on keskmisest rohkem neid, kes hääletavad Sotsiaaldemokraatide ja IRL-i poolt, siis selle põhjused peituvad teistes sotsiopoliitilistest nähtustest ning avalikus sektoris töötamisega sellel seos puudub.

Kasutatud kirjandus

Antunes, R. (2010). Theoretical models of voting behaviour. *Exedra* (4), 145-170.

Dixit, A ja Londregan, J. (1998). Ideology, Tactics, and Efficiency in Redistributive Politics. *The Quarterly Journal of Economics*. 113 (2), 497-529.

Eesti Koostöö Kogu. (2014). Eesti Koostöö Kogu Riigipidamise Kava.

European Social Survey European Research Infrastructure. (2014). *ESS6-2012 Edition 2.1*.

Evans, J. A. J. (2003). *Voters and Voting: An Introduction*. London: Sage.

Garand, J. C. ja Parkhurst, C. T. ja Seoud. R. J. (1991). Bureaucrats, Policy Attitudes, and Political Behavior: Extension of the Bureau Voting Model of Government Growth. *Journal of Public Administration Research and Theory* 1 (2), 177-212.

Jensen, J. L. ja Sum, P. E. ja Flynn, D. T. (2009). Political Orientations and Behavior of Public Employees: A Cross-national Comparison. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 19 (4), 709-730.

Tepe, M. (2011). The public/private sector cleavage revisited: The impact of government employment on political attitudes and behaviour in 11 West European countries. *Public Administration*. 90 (1), 230-261.

Rattsø, J ja Sørensen R. J. (2004). Public employees as swing voters: Empirical evidence on opposition to public reform. *Public Choice*. 119 (3), 281-310.

Statistikaamet. (2015a). *Statistika andmebaas*. Võrgulehel <http://pub.stat.ee/px-web.2001/dialog/statfile2.asp> (15.04.2015).

Statistikaamet. (2015b). *Mõisted*. Võrgulehel http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis/RV_0231.htm (22.04.2015).

Vabariigi Valimiskomisjon. (2011). *Riigikogu valimised 2011: Hääletamistulemus*. Võrgulehel http://www.vvk.ee/varasemad/rk2011/election_result.html (22.04.2015).

Vare, R. (2013). Eesti riik on muutunud meie suuruse jaoks liiga keeruliseks. *Eesti Päevaleht*. 13. dets. Võrgulehel <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/raivo-vare-eesti-riik-on-muutunud-meie-suuruse-jaoks-liiga-keeruliseks?id=67432630> (24.04.2015).

Public sector cleavage voting in Estonia

Siim Lassman

Summary

Public sector cleavage voting has been studied for a long time in many different countries but no such research has been done in Estonia. The goal of this Bachelor's thesis is to find out if people who work in public sector vote differently compared to those who work in private sector.

In order to understand it, I have used Bureau Voting Model to look at three different hypothesis that need to be true in order for there to be real cleavage voting among public sector employees. Bureau Voting Model, or BVM, rests on three pillars: (1) public sector voters are more likely to favor increases in state budget than private sector worker (they are more left-leaning), (2) public sector workers are more likely to participate in elections, and (3) public sector workers vote differently when compared to private sector workers.

As public sector is really big and consists of many different disciplines, it was also important to divide public sector workers into two more manageable groups. First one consists of people who work in central and local governments and have more regulatory jobs, the second group includes people like health care workers, teachers and public service providers whose job is more focused on providing people some sort of service, rather than managing the state.

Data was gathered from European Social Survey 2012 round that took place half a year after Estonian parliamentary elections. There were no other general elections between the election and the survey. In order to be sure of the results, the author added many test variables such as age, level of education, household income, etc. that are known to affect voting behavior.

The available data showed that while variables such as age, gender, income and education affect people's voting behavior, public sector workers only showed above average participation in elections. There was no statistical evidence that public sector workers were more left-leaning or preferred left-wing parties because they worked in public sector. While there were some differences, they can all be attributed to other aspects of voting behavior, such as age, education and others.